

ANMED

ANADOLU AKDENİZİ
Arkeoloji Haberleri

2016-14

*News of Archaeology from
ANATOLIA'S MEDITERRANEAN AREAS*

(Ayrıbasım/Offprint)

Suna - İnan Kiraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü
Suna & İnan Kiraç Research Institute on Mediterranean Civilizations

İÇİNDEKİLER

KAZI RAPORLARI

• Antiochia ad Cragum Arkeolojik Araştırma Projesi: 2015 Sezonu	Michael HOFF – Rhys TOWNSEND Ece ERDOĞMUŞ – Birol CAN Timothy HOWE	1
• Pisidia Antiokheia Kazısı 2015	Mehmet ÖZHANLI	9
• Elaiussa Sebaste 2015 Yılı Arkeolojik Araştırmaları	Annalisa POLOSA	16
• Demre/Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazı, Koruma ve Onarım Çalışmaları 2015	Sema DOĞAN – Ebru Fatma FINDIK Vera BULGURLU	21
• Hacılar Büyük Höyük Kazıları 2015	Gülsün UMURTAK – Refik DURU	31
• Karain Mağarası Kazısı 2015	Harun TAŞKIRAN	38
• Kaunos 2015 Yılı Araştırmaları	Cengiz IŞIK	43
• Kelenderis 2015 Yılı Kazıları	K. Levent ZOROĞLU	49
• Kibyra Kazı, Koruma ve Onarım Çalışmaları 2015	Şükrü ÖZÜDOĞRU	55
• Ksanthos Kazıları 2015 Yılı Çalışmaları	Burhan VARKIVANÇ	65
• Letoon Kutsal Alanı 2015 Yılı Arazi Çalışmaları	Sema ATİK KORKMAZ – M. Baki DEMİRTAŞ Mustafa H. SAYAR – Sinan MİMAROĞLU A. Tolga TEK	71
• Limyra 2015	Martin SEYER	79
• Olba (Mersin, Silifke, Örenköy) Kazıları 2015	Emel ERTEN – Murat ÖZYILDIRIM Tuna AKÇAY	87
• Olympos Kazısı 2015	B. Yelda OLCAY UÇKAN Gökçen K. ÖZTAŞKIN	92
• Patara 2015 Yılı Kazı ve Koruma Çalışmaları	Havva IŞIK – Şevket AKTAŞ Erkan DÜNDAR – Mustafa KOÇAK Burcu CEYLAN	98
• Sagalassos Yukarı Agora'da 2015 Yılı Kontrol Kazıları	Peter TALLOEN – Mücella ALBAYRAK Jeroen POBLOME	109
• Sagalassos Bouleuterion-Bazilikada 2015 Yılı Kontrol Kazıları	Peter TALLOEN – Bas BEAUJEAN Jeroen POBLOME	119
• Sagalassos LE Alanı 2015 Yılı Kazıları	Hendrik ULENERS – Jeroen POBLOME	129
• Side 2015 Yılı Kazı ve Araştırmaları	Hüseyin Sabri ALANYALI	137
• 2015 Soli Pompeiopolis Kazıları	Remzi YAĞCI – Davut YİĞİTPAŞA	148

CONTENTS

EXCAVATION REPORTS

• <i>The Antiochia ad Cragum Archaeological Research Project: 2015 Season</i>	Michael HOFF – Rhys TOWNSEND Ece ERDOĞMUŞ – Birol CAN Timothy HOWE	1
• <i>Excavations at Pisidian Antioch in 2015</i>	Mehmet ÖZHANLI	9
• <i>Elaiussa Sebaste 2015 Archaeological Research</i>	Annalisa POLOSA	16
• <i>Excavations, Conservation and Restoration Work at St. Nicholas Church in Demre-Myra 2015</i>	Sema DOĞAN – Ebru Fatma FINDIK Vera BULGURLU	21
• <i>Excavations at Hacılar Büyük Höyük in 2015</i>	Gülsün UMURTAK – Refik DURU	31
• <i>Excavations at Karain Cave 2015</i>	Harun TAŞKIRAN	38
• <i>2015 Research in Kaunos</i>	Cengiz IŞIK	43
• <i>Excavations at Kelenderis in 2015</i>	K. Levent ZOROĞLU	49
• <i>Excavations, Conservation and Restoration Work at Kibyra in 2015</i>	Şükrü ÖZÜDOĞRU	55
• <i>Excavations at Xanthos in 2015</i>	Burhan VARKIVANÇ	65
• <i>Fieldwork at Letoon Sanctuary in 2015</i>	Sema ATİK KORKMAZ – M. Baki DEMİRTAŞ Mustafa H. SAYAR – Sinan MİMAROĞLU A. Tolga TEK	71
• <i>Limyra 2015</i>	Martin SEYER	79
• <i>Excavations at Olba (Mersin, Silifke, Örenköy) in 2015</i>	Emel ERTEN – Murat ÖZYILDIRIM Tuna AKÇAY	87
• <i>Olympos Excavations 2015</i>	B. Yelda OLCAY UÇKAN Gökçen K. ÖZTAŞKIN	92
• <i>Excavations and Conservation Work at Patara in 2015</i>	Havva IŞIK – Şevket AKTAŞ Erkan DÜNDAR – Mustafa KOÇAK Burcu CEYLAN	98
• <i>The 2015 Control Excavations on the Upper Agora of Sagalassos</i>	Peter TALLOEN – Mücella ALBAYRAK Jeroen POBLOME	109
• <i>The 2015 Control Excavations in the Bouleuterion-Basilica of Sagalassos</i>	Peter TALLOEN – Bas BEAUJEAN Jeroen POBLOME	119
• <i>The 2015 Excavation Campaign at Site LE, Sagalassos</i>	Hendrik ULENNERS – Jeroen POBLOME	129
• <i>Excavations and Research at Side in 2015</i>	Hüseyin Sabri ALANYALI	137
• <i>Excavations at Soli Pompeiopolis 2015</i>	Remzi YAĞCI – Davut YİĞİTPAŞA	148

İÇİNDEKİLER

YÜZEY ARAŞTIRMA RAPORLARI

• Akdeniz Kıyıları Arkeolojik Sualtı Araştırmaları	Hakan ÖNİZ	155
• Boğsak Arkeolojik Yüzey Araştırması (BOGA) 2015	Günder VARİNLİOĞLU	162
• Aşağı Göksu Arkeolojik Kurtarma Yüzey Araştırması Projesi 2015 Sezonu Çalışmaları	Tevfik Emre ŞERİFOĞLU	169
• Kekova Adası Arkeolojik Yüzey/Sualtı Araştırmaları 2015	Erdoğan ASLAN	175
• Corpus Inscriptionum Latinarum XVII/5-3 Miliaria Provinciarum Lyciae-Pamphyliae et Ciliciae Projesi 2015 Yılı Çalışmaları	Hamdi ŞAHİN – Sinem KÜÇÜKOĞLU	183
• Dağlık Kilikia'da Kentleşme ve Kırsal Yerleşimler Araştırması 2015	Ümit AYDINOĞLU	190
• Dağlık Kilikia Yerleşim Tarihi ve Kırsal Yerleşmeler Araştırması 2015	Aşkın ÖZDİZBAY – İpek DAĞLI DİNÇER	196
• 2015 Yılı Konane Antik Kenti Çalışmaları	Bilge HÜRMÜZLÜ – Meltem AYAŞAN Çağatay ÇELİK	206
• Kremna ve Çevresi Yüzey Araştırması 2015	Hüseyin METİN – B. Ayça POLAT BECKS Ralf BECKS – Salih SOSLU	210
• Likya Bölgesi Alacadağ Çevresindeki Bizans Yerleşimleri Yüzey Araştırması	Bülent İŞLER	217
• Likya/Pamfilya Ulaşım Sistemleri Yüzey Araştırması 2015	N. Eda AKYÜREK ŞAHİN – Fatih ONUR Mehmet ALKAN – M. Ertan YILDIZ	226
• Phaselis ve Teritoryumu Yüzey Araştırması 2015	Murat ARSLAN – Nihal TÜNER ÖNEN	236
• Kuzey Pisidia Yüzey Araştırması 2015	Fikret ÖZCAN	247
• Şeref Höyük / Komama ve Çevresi Yüzey Araştırması 2015	Ralf BECKS – B. Ayça POLAT BECKS Hüseyin METİN	255
• Syedra 2015 (Birinci Sezon) Yüzey Araştırmaları	Birol CAN	263
• 2015 Yılı Termessos Yüzey Araştırması	Arzu ÖZTÜRK – Sevingül BİLGİN Kıvanç BAŞAK – İdil MALGİL	269
• Toçak Dağı (Limyra) Yüzey Araştırmaları 2015	Martin SEYER – Helmut LOTZ Pascale BRANDSTÄTTER	275
• 2015 Yılı Uylupınar (Erken Kibyra) Yerleşimi Yüzey Araştırması	F. Eray DÖKÜ – İsmail BAYTAK	282
• Akdeniz'e Doğru Hititler: Yalburt Yaylası Arkeolojik Yüzey Araştırma Projesi 2015 Sezonu	Ömür HARMANŞAH – Peri JOHNSON	296

CONTENTS

SURVEY REPORTS

• <i>Archaeological Underwater Surveys along the Mediterranean Coastline</i>	<i>Hakan ÖNİZ</i>	155
• <i>Boğsak Archaeological Survey (BOGA) 2015</i>	<i>Günder VARİNLİOĞLU</i>	162
• <i>The Lower Göksu Valley Archaeological Salvage Survey Project 2015 Campaign</i>	<i>Tevfik Emre ŞERİFOĞLU</i>	169
• <i>Archaeological Land and Underwater Surveys at Kekova Island in 2015</i>	<i>Erdoğan ASLAN</i>	175
• <i>Corpus Inscriptionum Latinarum XVII/5-3 Miliaria Provinciarum Lyciae-Pamphyliae et Ciliciae Project 2015 Studies</i>	<i>Hamdi ŞAHİN – Sinem KÜÇÜKOĞLU</i>	183
• <i>Surveys on the Urbanisation and Rural Settlements in Rough Cilicia 2015</i>	<i>Ümit AYDINOĞLU</i>	190
• <i>Surveys on the Settlement History and Rural Settlements in Rough Cilicia 2015</i>	<i>Aşkın ÖZDİZBAY – İpek DAĞLI DİNÇER</i>	196
• <i>Work at the Ancient City of Konane in 2015</i>	<i>Bilge HÜRMÜZLÜ – Meltem AYAŞAN Çağatay ÇELİK</i>	206
• <i>Surveys in and around Kremna in 2015</i>	<i>Hüseyin METİN – B. Ayça POLAT BECKS Ralf BECKS – Salih SOSLU</i>	210
• <i>Surveys on the Byzantine Settlements around Alacadağ in Lycia</i>	<i>Bülent İŞLER</i>	217
• <i>Surveys on the Transportation Systems in Lycia/Pamphylia 2015</i>	<i>N. Eda AKYÜREK ŞAHİN – Fatih ONUR Mehmet ALKAN – M. Ertan YILDIZ</i>	226
• <i>The Surface Exploration of Phaselis and its Territorium in 2015</i>	<i>Murat ARSLAN – Nihal TÜNER ÖNEN</i>	236
• <i>Surveys in North Pisidia 2015</i>	<i>Fikret ÖZCAN</i>	247
• <i>Surveys at and around Şeref Höyük / Komama 2015</i>	<i>Ralf BECKS – B. Ayça POLAT BECKS Hüseyin METİN</i>	255
• <i>Surveys at Syedra (First Season) 2015</i>	<i>Birol CAN</i>	263
• <i>Surveys at Termessos in 2015</i>	<i>Arzu ÖZTÜRK – Sevinçül BİLGİN Kıvanç BAŞAK – İdil MALGİL</i>	269
• <i>Survey on Toçak Dağı (Limyra) 2015</i>	<i>Martin SEYER – Helmut LOTZ Pascale BRANDSTÄTTER</i>	275
• <i>Surveys at Uylupınar (Early Kibyra) Settlement in 2015</i>	<i>F. Eray DÖKÜ – İsmail BAYTAK</i>	282
• <i>Hittites on the Way to the Mediterranean: Yalburt Yaylası Archaeological Landscape Project 2015 Campaign</i>	<i>Ömür HARMANŞAH – Peri JOHNSON</i>	296

İÇİNDEKİLER

DİĞER ÇALIŞMA RAPORLARI

• Antakya Hipodrom ve Çevresi Kazısı	Hatice PAMİR	301
• Doğu Garajı – Eski Halk Pazarı (Attaleia Nekropolü) Kurtarma Kazısı 2015	Hüseyin TOPRAK	308
• Hıdırlık Kulesi (Antalya) Kazı Çalışmaları	Ferhan BÜYÜKYÖRÜK Hülya YALÇINSOY	313
• Antalya Tophane Surları (N 7a) Bölümü Kazı Çalışmaları	Ferhan BÜYÜKYÖRÜK	320
• Karaman İli ve Mersin İli Mut İlçesi Antik Dönem Yerleşimleri ve Yerleşim Düzenlemesi Arkeolojik Yüzey Araştırması 2015	Ercan AŞKIN – Mehmet KURT Mehmet ALKAN – Hatice KÖRSULU H. Ertuğ ERGÜRER	327
• Batı Kilikia Amphora Araştırmalarında Yeni Gelişmeler	Caroline AUTRET Asena KIZILARSLANOĞLU Nicholas RAUH	333
• Perge 2015 Yılı Kazıları	Onur KARA – Mustafa DEMİREL	338
• Perge 2015 Yılı Kazılarından Bir Grup Plastik ve Madeni Eser	Onur KARA – Mustafa DEMİREL	349
• Philadelphia (Ermenek/Gökçeseki) Kazısı 2015	Ercan AŞKIN – Abdulbari YILDIZ H. Ertuğ ERGÜRER – Hatice KÖRSULU Mehmet KURT – Mehmet ALKAN	357
• Rhodiapolis Kazıları 2015	Emrah AKALIN	362
• Sbide Nekropolisi Kazısı 2015	Ercan AŞKIN – Abdulbari YILDIZ	366
• Side Arkeoloji Müzesi’nde Yürütülen Numismatik Araştırmaları 2015	A. Tolga TEK – Hüseyin KÖKER	369
• Silifke Müzesi’ndeki Erken Bizans Dönemi’ne Ait Hilal Biçimli Kúpeler	Gülgün KÖROĞLU	372

CONTENTS

OTHER REPORTS

- *Excavations at and around the Hippodrome of Antakya* Hatice PAMİR 301
- *Rescue Excavations at Doğu Garajı – Former Halk Pazarı (Necropolis of Attaleia) 2015* Hüseyin TOPRAK 308
- *Excavations at Hıdırlık Tower (Antalya)* Ferhan BÜYÜKYÖRÜK 313
Hülya YALÇINSOY
- *Excavations at Segment N7a of the Antalya Tophane Walls* Ferhan BÜYÜKYÖRÜK 320
- *Archaeological Surveys on Ancient Settlements and Settlement Pattern in the Province of Karaman and the Mut District of Mersin Province in 2015* Ercan AŞKIN – Mehmet KURT 327
Mehmet ALKAN – Hatice KÖRSULU
H. Ertuğ ERGÜNER
- *New Developments with Amphora Research in Western Cilicia* Caroline AUTRET 333
Asena KIZILARSLANOĞLU
Nicholas RAUH
- *Perge Excavations in 2015* Onur KARA – Mustafa DEMİREL 338
- *A Group of Sculpture and Metalwork from the 2015 Campaign at Perge* Onur KARA – Mustafa DEMİREL 349
- *Excavations at Philadelphia (Ermenek/Gökçeseki) 2015* Ercan AŞKIN – Abdulbari YILDIZ 357
H. Ertuğ ERGÜNER – Hatice KÖRSULU
Mehmet KURT – Mehmet ALKAN
- *Rhodiapolis Excavations 2015* Emrah AKALIN 362
- *Excavations at the Necropolis of Side in 2015* Ercan AŞKIN – Abdulbari YILDIZ 366
- *Numismatic Studies at the Side Archaeological Museum in 2015* A. Tolga TEK – Hüseyin KÖKER 369
- *Crescent-Shaped Earrings of the Early Byzantine Period at the Silifke Museum* Gülgün KÖROĞLU 372

Sagalassos Yukarı Agora'da 2015 Yılı Kontrol Kazıları

The 2015 Control Excavations on the Upper Agora of Sagalassos

Peter TALLOEN – Mücella ALBAYRAK – Jeroen POBLOME

Giriş*

2014 yılında Sagalassos Yukarı Agora'nın düzenlenmesinde farklı evreleri belirlemek, böylece uzun kullanım süresi boyunca kent meydanının kronolojisini ortaya çıkarmak amacıyla Pisidia kentinde şehirleşme sürecini inceleyen araştırma projesinin bir parçası olarak sistematik bir kontrol kazısı programı başlatılmıştı (ANMED 13, 2015). Agoranın batı ve orta kesimlerinde açılan sondajlar alana ilişkin bilgimizi önemli ölçüde arttırdı. Buranın halk meydanı olarak düzenlenmesinin en erken izleri M.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısına tarihlenebilirdi. Ofiyolitik kilin içine kazılmış ama sonradan M.Ö. geç 3. - erken 2. yy.'lar arasında toprak ve taşla doldurulmuş büyük açma, alanın agora olarak düzenlenmeden önce kil ocağı olarak kullanıldığını akla getirmektedir. Kontrol kazıları aynı zamanda meydanın batı tarafının Erken Roma İmparatorluğu Dönemi'nde döşendiğine işaret ediyordu. Bundan kısa süre sonra da agoranın tabanına kireçtaşı döşenmiş ve batı tarafını sınırlayan bir portiko inşa edilmişti. Agora M.S. 7. yy.'da terk edilene kadar bu form korunacaktı.

2015 Kontrol Kazılarının Hedefleri

2015 yılında agoradaki kontrol kazılarında ikinci ve son bir çalışma yürütülmüştür. Roma Dönemi öncesinde

Introduction*

In 2014 a systematic programme of control excavations was initiated in order to establish the different phases in the layout of the Upper Agora of Sagalassos and thus reconstruct the chronology of the public square throughout its long period of use, as part of a research project investigating the urbanisation process at the Pisidian city (ANMED 13, 2015). These soundings, situated in the western and middle parts of the agora, substantially increased our knowledge of the area. The earliest traces of its arrangement as a public square could be dated to the first half of the 2nd century B.C. Prior to its arrangement as an agora, the area appears to have served as a clay quarry judging by the large trench cut into the ophiolitic clay, which was back-filled with soil and stones during the late 3rd-early 2nd century B.C. The control excavations also suggested that the western part of the square was only laid out at the start of the early Roman Imperial period. It was shortly afterwards that the agora received its limestone pavement and that the portico bordering the square on its western side was constructed. The agora was to retain this form until its abandonment in the 7th century A.D.

* P. Talloen ve J. Poblome, Sagalassos Arkeolojik Araştırma Projesi üyesi olup proje Belçika Leuven Üniversitesi'nden Prof. J. Poblome başkanlığında yürütülmektedir; M. Albayrak ise İstanbul Üniversitesi'nde lisans üstü öğrencisidir. Bu araştırma Üniversitelerarası İlgili Kutupları Belçika Programı, Leuven Üniversitesi Flaman Araştırma Fonu (FWO) tarafından desteklenmiştir. 2015 arazi çalışması sezonunda sağladıkları gerekli kazı izinleri, destek ve yardımları için T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne ve bakanlık temsilcisi V. Öztürk'e teşekkür ederiz.

* P. Talloen and J. Poblome are members of the Sagalassos Archaeological Research Project directed by Prof. J. Poblome of the University of Leuven, Belgium; M. Albayrak is a graduate student of Istanbul University. This research was supported by the Belgian Programme on Interuniversity Poles of Attraction, the Research Fund of the University of Leuven and the Research Foundation Flanders (FWO). The authors would like to thank the Ministry of Culture and Tourism of the Republic of Turkey, its Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, and its representative V. Öztürk, for the excavation permission, support and appreciated aid during the 2015 fieldwork campaign.

Res. 1 Yukarı Agora'da kontrol kazılarının yeri (no. 1-5)

Fig. 1 Location of control excavations (nos. 1-5) on Upper Agora

meydanın, özellikle doğuda ve güneyde nereye kadar uzandığını belirlemek, ayrıca bu alanlarda kamu meydanının düzenlenmesindeki farklı evreler hakkında daha fazla bilgi edinmek için beş sondaj açılmıştır (Res. 1). Bunun yanı sıra planlanan kontrol kazıları M.Ö. erken 2. yy.'da kamu meydanı olarak düzenlenmesinden önce Yukarı Agora alanında yürütülen kil ocağı faaliyetinin boyutuna ve kronolojisine ilişkin bilgimize katkıda bulunacaktır.

Son olarak sondajların planlanmasının bir amacı da agoranın çevresinde bulunan, örneğin tam ortasına inşa edilmiş olan onurlandırma anıtları (Açma 1), güneybatı köşesinde yer alan Çarşı adı verilen bina ve onurlandırma sütunu (Açma 2), Antoninler Çeşmesi'nin suyunu boşaltan su kanalı (Açma 3), güney sınırında tanrıça Tykhe'nin baldakhen tipli tapınağı (Açma 4) ile agoranın doğu tarafını sınırlayan portiko (Açma 5) gibi bazı yapı ve anıtlara ilişkin kronolojik bulgulara ulaşmaktır. Bu kazılarda elde edilecek veriler sivil ve temsili anıtların birikimine ve devam eden kullanımına ışık tutacaktır.

Aims of the 2015 Control Excavations

In 2015 a second and final campaign of control excavations was undertaken on the agora. A series of five soundings (Fig. 1) was executed in order to establish the extent of the square during the pre-Roman period, especially to the east and south, and to provide additional information on the different phases in the layout of the public square in those areas. Furthermore, the planned control excavations would contribute to our knowledge of the extent and chronology of the clay quarrying activity taking place in the area of the Upper Agora prior to its arrangement as a public square in the early 2nd century B.C.

Finally, the soundings were planned to provide chronological indications for some of the structures and monuments on and surrounding the square, such as the honorific monuments erected in the central part of the square (Trench 1), the so-called Market Building and the honorific column in the south-eastern corner (Trench 2), the water channel evacuating the overflow of the Antonine Nymphaeum (Trench 3), the canopy shrine of the goddess Tyche on its southern border (Trench 4), and the portico bordering the agora to the east (Trench 5). The data obtained through these excavations would clarify the accumulation and continued use of the civic and representational monuments.

Preliminary Results

Trench 1

The first trench, whose length is 4 m. (N-S) and width 3 m. (E-W), was laid out in the central part of the square in order to investigate the southernmost of a series of honorific monuments, as well as an anomaly revealed by geophysical research immediately south of that monument.

The earliest phase of occupation took the form of a walking level of beaten earth with small stones laid out on top of the mother soil of weathered ophiolite (0.88 m. below the level of the slabs). This surface of the square could be attributed to the 2nd century B.C. on the basis of its ceramic contents. It was covered by levelling deposits which contained Hellenistic pottery dating between 225 and 75 B.C., providing a terminus post quem for the arrangement of a new floor level in the 1st century B.C.

Through these deposits and partly through the mother soil, an east-west oriented trench was cut for the construction of a squarish monument (measuring 2.43 m. N-S and 2.58 m. E-W), the upper structure of which

İlk Sonuçlar

Açma 1

Bir dizi onurlandırma anıtını incelemek, aynı zamanda hemen onun güneyinde yapılan jeofizik araştırmaların ortaya koyduğu anomaliyi araştırmak için meydanın ortasına 4 m. (K-G) uzunluğunda ve 3 m. (D-B) genişliğinde bir açma kazıldı. Buradaki iskânın en erken evresi üstünde küçük taşlar dizili aşınmış ofiyolit ana toprağın üstünde sıkıştırılmış topraktan oluşmuş bir yürüme zeminidir (plakaların 0,88 m. altında kalır). Ele geçen keramikler ışığında meydanın yüzey kaplaması M.Ö. 2. yy.'a tarihlenebilir. Zemin dolgusunda ortaya çıkarılan M.Ö. 225 ila M.Ö. 75'e ait Hellenistik çanak çömlek parçaları M.Ö. 1. yy.'da yeni zemin seviyesi düzenlemesi için *terminus post quem* gösterirler.

Bu dolguları ve kısmen ana toprağı keserek, yapının üst kısmı Antik Dönem'de kaldırıldığından geriye yalnızca kaba bloklar şeklinde temel taşları ya da euthynteria kalmış, kareye yakın bir anıtın (2,43 m. K-G ve 2,58 m. D-B ölçülerinde) inşaatı için doğu-batı yönelimli bir açma kazıldığı saptanmıştır (Res. 2). Jeofizik araştırmaların saptadığı anomalinin bu altyapıdan kaynaklandığı anlaşıldı. Temel dolgusundan ve anıtın çekirdeğinden gelen, moloz taşlardan ve siltli topraktan oluşmuş buluntu topluluğu M.Ö. 1. yy.'ın son çeyreğiyle ilişkilendirilerek anıtın inşaatı için *post quem* tarih vermektedir. Anıtın batı kenarı ofiyolitik anakayanın hemen üstüne oturtulmuştur. Yukarıda sözünü ettiğimiz Hellenistik zemin dolguları burada görülmediğinden Açma 1'in batı kenarının Hellenistik agoranın batı sınırına işaret ettiği düşünülebilir.

Res. 2 Açma 1'in (onurlandırma?) anıtının temel blokları (locus 3) ve bağlantılı taban döşemesiyle görünümü (locus 19, alt L köşede görülüyor)

Fig. 2 View of Trench 1 with foundation blocks of (honorific?) monument (locus 3) and associated floor level (locus 19 visible in bottom L corner)

had been removed in antiquity, leaving only the foundation stones or euthynteria in the form of roughly shaped blocks (Fig. 2). This substructure proved to be the anomaly revealed by geophysical research. The ceramic assemblage from the fill of its foundation trench and from the core of the monument, composed of rubble stones and silty soil, was attributed to the last quarter of the 1st century B.C., providing a *post quem* date for the construction of the monument. The western edge of the monument was arranged immediately on top of the ophiolitic bedrock. As the aforementioned Hellenistic levelling deposits were not present there, the western edge of Trench 1 can be held to indicate the western border of the Hellenistic agora.

Abutting the monument on its northern side, a floor level of small stones set into beaten earth was laid out. The sherds from the underlying substrate equally suggested a date in the last quarter of the 1st century B.C. for the arrangement of this level.

A levelling deposit present on top of the foundation blocks of the monument, contained ceramics dated to the first quarter of the 1st century A.D. This indicated that the monument was already removed during the early 1st century A.D. It was on top of this layer that the limestone slabs of the agora pavement were laid out. The foundation stones of the stepped monument present on the northern edge of the trench were also laid out on top of this deposit, for which the original slabs appear to have been removed. No date could be established for this operation other than a *post quem* date of the agora pavement.

Trench 2

The second, L-shaped trench was laid out in the south-eastern corner of the agora around the southeast honorific column, more specifically on its northern and western sides, with a length (N-S) of 3.54 m. and a width (E-W) of 4.38 m. (Fig. 1). Its aim was to investigate the construction of this monument as well as the adjacent building bordering the agora to the east.

The earliest activity established in this trench consisted of a wall of dry-laid roughly shaped polygonal blocks built on top of the ophiolitic virgin soil, some 3.80 m. below the level of the slabs. It was oriented east-west, stood to a maximum height of 1.55 m., and was exposed over a length of 1.06 m. As it was part of the northern profile of the trench, its thickness could not be determined. Given its monumental nature, it may have served as a retaining wall (Fig. 3).

Anıtın kuzeyine bitişik sıkıştırılmış toprağa gömülü küçük taşlardan taban döşemesine rastlanmıştır. Alttaki döşeme yatağından gelen keramik parçaları zemin düzenlenmesinin M.Ö. 1. yy.'ın son çeyreğinde yapılmış olabileceğini akla getirir.

Anıtın temel taşlarının üstünde keramik parçaları da içeren zemin dolgusu M.S. 1. yy.'ın ilk yarısına tarihlenir. Bu ise M.S. 1. yy. başlarında anıtın çoktan kaldırılmış olduğunu göstermektedir. Agoranın kireçtaşı döşeme taşları bu tabakanın üstüne kaplanmıştır. Açmanın kuzey kenarında yer alan basamaklı anıtın temel taşlarının da bu dolgunun üstüne döşendiği, özgün taşların sökülmesi olmasından bellidir. Agoranın döşeme taşlarının olası en erken tarihini saymazsak, bu sökme işleminin tarihi saptanamamıştır.

Açma 2

Agoranın güneydoğu köşesine, güneydoğudaki onurlandırma sütununun yakınlarında, daha belirgin olarak kuzey ve batı tarafında 3,54 m. uzunluğunda (K-G) ve 4,38 m. genişliğinde (D-B) L şeklindeki ikinci bir açma kazıldı (Res. 1). Bu açmanın amacı hem anıtın hem de agoraya doğu tarafından bitişik komşu binanın konstrüksiyonunu incelemektir.

Bu açmada tespit edilen en erken faaliyet işlenmemiş ofiyolitik toprağın üstüne, döşeme taşlarından 3,80 m. kadar aşağı seviyeye inşa edilmiş çokgen kaba bloklarla örülüş kuru duvardır. Doğu-batı yönelimli, en fazla 1,55 m. yüksekliğindeki duvarın 1,06 m.'den fazlası

Res. 3
Açma 2'de 3. yy.'ın ikinci yarısına tarihlenen poligon blokardan (istinat?) duvarı (sağda) ve bağlantılı taban döşemesi (locus 203)

Fig. 3
(Retaining?) wall of polygonal blocks and the associated floor level (locus 203) dating to second half of 3rd century B.C. in Trench 2

The pottery from the associated floor level, abutting the southern face of the wall and thus providing a terminus ante quem for its construction, could be dated the second half of the 3rd century B.C., making it the oldest wall found at Sagalassos so far.

Against the southern face of this wall several fill deposits with a combined thickness of 1.05 m. were arranged, which contained sherds dating to the end of 3rd-beginning of the 2nd century B.C. One of these deposits also contained a glass blue bead, a common apotropaic device in antiquity.

Overlying the top of the wall and the abutting layers was a 0.40 m.-thick series of levelling deposits, composed of ophiolitic clay mixed with pieces of ophiolitic stone, which could again all be dated to the late 3rd-early 2nd century B.C. It was on top of this that a first floor level of the agora, consisting of beaten earth and some small stones, was laid out.

On the eastern edge of Trench 2, a north-south oriented trench with a width of 0.45 m. was exposed over a length of 0.70 m. It was dug through the floor level of the agora for the construction of the western wall of the so-called Market Building (J. Poblome, "The 2014 Excavations and Restoration Activities at Sagalassos", KST 37, 2016, 277-278) delimiting the agora to the east. In the trench, a north-south oriented and 0.25 m. high foundation wall of roughly shaped stones was placed. It carried a double-faced wall of limestone ashlar blocks with a height of 2.05 m., which was exposed over a length of 1.10 m. (Fig. 4). Material from the fill of this construction trench could be dated to the first half of the 2nd century B.C., the terminus post quem for the construction of the building.

Levelling deposits were arranged to cover the foundation and lower part of the western wall, on top of which a new floor level was laid out. The pottery from these deposits provided a date in the 2nd century B.C. for the layout of this floor level of beaten earth.

Further levelling deposits, with a combined thickness of 0.82 m., made the level of the agora rise even higher, probably as part of the enlargement of the square towards the north and west (see below). These mainly contained refuse dating to the Hellenistic period (2nd-1st century B.C.), consisting of ceramics and faunal remains as well as some intrusive early Roman Imperial sherds. The latter indicate that these deposits had been reworked as part of the construction of an honorific monument in the south-eastern corner of the agora. A 1.70 m. deep east-west oriented trench, exposed in the southern part of our trench, had been dug through the

ortaya çıkarıldı. Açmanın kuzey profilinin bir kısmını meydana getiren duvarın kalınlığı ölçülemedi. Anıtsal özellik taşıdığı göz önüne alındığında istinat duvarı işlevini gördüğü düşünülebilir (Res. 3). Duvarın güney cephesine bitişik ve bundan dolayı inşasının olası en geç tarihini belirleyen taban döşemesinden gelme çanak çömlek Sagalassos'ta şimdiye dek bulunmuş en eski duvar olarak M.Ö. 3. yy.'ın ikinci yarısına tarihlenir.

Bu duvarın güney cephesine yığılmış birleşik kalınlığı 1,05 m. olan dolguların içinde M.Ö. 3. yy. sonu 2. yy. başına tarihlenen keramik kırıkları bulundu. Bu dolgulardan biri Antik Dönem'in yaygın apotropaik eşyası mavi cam bir boncuk da içeriyordu.

Duvarın üstünü ve bitişik tabakaları örten 0,40 m. kalınlığında ofiyolitik taş parçalarıyla karışık ofiyolitik kilden oluşmuş bir dizi zemin dolgusu da yine M.Ö. 3. yy. sonu - 2. yy. başına tarihlenebilir. Agoranın birinci taban döşemesinin üstüne sıkıştırılmış toprak ve bazı küçük taşların döşendiği görülür.

Açma 2'nin doğu kenarında kuzey-güney yönelimli 0,45 m. genişliğinde bir açmanın 0,70 m. uzunluğundaki kısmı ortaya çıkarıldı. Agoranın doğusunu sınırlamış Çarşı denilen binanın batı duvarının inşaatı için agoranın taban döşemesi kazıldı (J. Poblome, "The 2014 Excavations and Restoration Activities at Sagalassos", KST 37, 2016, 277-278). Açmada, kuzey-güney yönelimli 0,25 m. yüksekliğinde kaba şekilli taşlardan bir temel duvarı yerleştirildiği saptandı. Bu yapı, kesme kireçtaşı bloklardan 2,05 m. yüksekliğinde çift cepheli, ortaya çıkarılan kısmı 1,10 m. uzunluğunda olan bir duvarı taşıyordu (Res. 4). Bu inşaat açmasının dolgu malzemesi bina inşaatının en erken M.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısına tarihlenebileceğini göstermektedir.

Zemin dolguları batı duvarının temelini ve alt tarafını örtmek üzere düzenlenmiş, bunun üstüne yeni bir taban döşemesi yerleştirilmişti. Bu dolguda ortaya çıkarılan çanak çömlek, sıkıştırılmış toprakla yapılmış bu taban döşemesini M.Ö. 2. yy.'a tarihlemektedir.

Olasılıkla meydanın kuzey ve batıya doğru genişletilmesinin bir parçası olarak birleşik kalınlığı 0,82 m.'yi bulan başka zemin dolguları agoranın seviyesini daha da yükseltmişti (bkz. *infra*). Bu dolguları oluşturan ağırlıklı olarak Hellenistik Dönem'e (M.Ö. 2.-1. yy.) tarihlenen atıklar hem keramik ve hayvan kalıntıları hem de erken Roma İmparatorluk Dönemi'nde karışmış bazı keramik parçaları içermektedir. İkinci gruptakiler bu dolguların agoranın güneydoğu köşesindeki bir onurlandırma anıtının inşaatı sırasında yeniden kullanıldığına işaret eder. Bizim çalıştığımız bu açmanın güney tarafında ortaya çıkarılan 1,70 m. derinliğinde doğu-batı yönelimli açma,

Res. 4
Açma 2, Temel açması (locus 125), Çarşı denilen binanın temel (locus 126) ve batı duvarı (locus 93)

Fig. 4
Foundation trench (locus 125), foundation (locus 126) and west wall (locus 93) of so-called Market Building in Trench 2

Hellenistic deposits for the arrangement of its 2.75 m.-wide (E-W) and 1.75 m.-deep foundation that was composed of mortared rubble stones. The actual monument took the shape of a large Corinthian column on top of a pedestal carried by a stepped substructure, with a total height of 12 m.

The whole operation was finalised by the creation of a walking level on top of the filling deposits and the foundation, which consisted of small stones set in beaten earth (Fig. 5), comparable to the floor level in Trench 1 (see above). The pottery sherds from its substrate could again be attributed to the beginning of our era, providing a post quem date for the monument and the associated floor level.

This floor level was covered by two levelling deposits (with a combined thickness of 0.30 m.), of which the ceramic content could be dated to the early Roman Imperial period. They served as the substrate of the limestone slabs and thus provide a terminus post quem for the pavement of the agora. It was possibly also at this time (or shortly afterwards) that the column-monument was largely dismantled and re-erected in a modified way. We established that the blocks of its stepped substructure were rearranged on the basis of the clamp holes and mason marks, the reuse of some of the blocks as pavement slabs, and the sherds dating to the first half of the 1st century A.D. that were found in the mortared core of the monument.

Res. 5 Açma 2’de güneydoğu onurlandırma sütununun (sağda) basamaklı altyapısı ve bitişiğinde Erken Roma İmparatorluk Dönemi’nden taban döşemesi (locus 33)

Fig. 5 Stepped substructure of south-east honorific column (R) and the adjoining Early Roman Imperial period floor level (locus 33) in Trench 2

harçlı moloz taştan oluşan 2,75 m. genişliğinde (D-B) ve 1,75 m. derinliğinde temel düzenlemesi için Hellenistik dolgular kesilerek açılmıştı. Anıtın kendisi toplam 12 m. yüksekliğinde, basamaklı bir yapının taşıdığı kaidenin üstünde büyük bir Korinth sütunu şeklindeydi.

Dolgular ve temelin üstünde, sıkıştırılmış toprağa küçük taşlar gömülerek meydana getirilmiş, Açma 1’deki taban döşemesine (bkz. *supra*) benzeyen bir yürüme zemini ile bütün çalışma tamamlanmıştır (Res. 5). Yatağındaki keramik malzeme Modern Çağ’ın başına tarihlenirken anıt ve bitişik taban döşemesinin *post quem* tarihini sınırlamaktadır.

Buradaki taban seviyesi, Erken Roma İmparatorluğu Dönemi’ne tarihlenebilir keramikler içeren (birlikte kalınlığı 0,30 m.) iki tesviye dolgusuyla örtülmüş. Kireçtaşı plakalarının yatağı olduğuna bakılırsa, agoranın zemin döşemesinin olası en erken tarihine işaret etmektedir. Muhtemelen aynı sıralarda (ya da kısa bir süre sonra) sütun anıt büyük ölçüde sökülmüş ve değiştirilmiş haliyle yeniden dikilmişti. Bu basamaklı altyapıdaki bloklarda tespit ettiğimiz mengene delikleri ve duvarcı izlerine dayanarak bazı blokların döşeme plakası olarak yeniden kullanıldığını, ayrıca anıtın harcında bulunan malzemelerin M.S. 1. yy.’ın ilk yarısına tarihlendiğini saptadık.

Açma 3

Antoninler Çeşmesi’nin suyunu boşaltan su kanalının inşaatını tarihlemek ve Hellenistik agoranın kuzeye doğru uzantısını belirlemek amacıyla agoranın kuzey kısmına 2,50 m. (D-B) genişliğinde 2,60 m. (K-G) uzunluğunda üçüncü bir açma kazılmıştır (Res. 1).

Trench 3

A third trench with a width of 2.50 m. (E-W) and a length of 2.60 m. (N-S) was laid out in the northern part of the agora (Fig. 1) in order to date the construction of the water channel evacuating the overflow of the Antonine Nymphaeum, and to determine the extent of the Hellenistic agora towards the north.

The oldest deposit in Trench 3 consisted of ceramics from the late Hellenistic and early Roman Imperial periods trampled into the ophiolitic clay (0.55 m. below the level of the slabs), which could be dated to the second half of the 1st century B.C., providing a *terminus ante quem* for the levelling of the terrain in this part of the square. No traces of older floor levels were encountered in this trench, suggesting that the 1st century B.C. expansion of the agora not only occurred towards the west, as established in Trenches 1, 2 and 5 in 2014, but also towards the north.

This walking level was covered by levelling deposits with a combined thickness of 0.35 m., which served as a substrate for the arrangement of the limestone pavement of the agora. Their ceramic assemblages, dating to the first quarter of the 1st century A.D., served as a *terminus post quem* for this operation.

Along its western edge, a trench had been cut through the substrate and partly through the ophiolitic clay for the construction of a channel running north-south to evacuate the water of a fountain along the northern side of the agora. The eastern wall of this water channel was exposed over a length of 2.45 m.; it was 0.58 m. high. It proved to be built of mortared rubble stones and tile fragments, and covered with limestone slabs (Fig. 6). As in Trench 2 of 2014, fragments of an earlier water channel composed of terracotta water pipes were retrieved from the fill of the construction trench of the channel, as well as sherds belonging to the third quarter of the 1st century A.D., which constitute a *terminus post quem* for the construction of the channel. This confirms the existence of fountain preceding the late 2nd century Antonine Nymphaeum.

Trench 4

A fourth trench with a length of 3.00 m. (N-S) and width of 0.75 m. (E-W) was excavated immediately west of the Tychaion, the shrine of the city goddess of Sagalassos, situated in the centre of the southern edge of the agora (Fig. 1). Its aim was to establish the southern extent of the Hellenistic agora as well as the construction date of this canopy monument.

Res. 6
Açma 3'ün batı kenarı
boyunca su kanalının
doğu duvarı

Fig. 6
East wall of water
channel along western
edge of Trench 3

Açma 3 içerisindeki en eski dolgunun içerdiği geç Hellenistik ve Erken Roma İmparatorluğu dönemlerine tarihlenen keramiklerin M.Ö. 1. yy.'ın ikinci yarısına tarihlenebilecek, dolayısıyla meydanın bu kısmındaki toprağın düzleştirilmesinin *terminus ante quem*i sınırlayan, ofiyolitik kille (plaka seviyesinin 0,55 m. altında) karıştırıldığı saptanmıştır. Bu açmada daha eski taban döşemelerinden herhangi bir ize rastlanmaması agoranın M.Ö. 1. yy.'da, 2014'te kazılan Açma 1, 2 ve 5 ile saptandığı üzere yalnızca batıya doğru değil aynı zamanda kuzeye doğru da genişlediğini akla getirmektedir.

Bu yürüme zemini agoranın kireçtaşı kaplama düzenlemesine yatak oluşturacak şekilde birleşik kalınlığı 0,35 m. ölçülen zemin dolgusuyla örtülmüştür. Burada, M.S. 1. yy.'ın ilk yarısına tarihlenen keramik buluntular bu işlemin tarihi için *terminus post quem* verir.

Agoranın kuzey tarafındaki çeşmenin suyunu boşaltmak üzere kuzeyden güneye uzanan bir su kanalının inşaatında batı kenarında yatağı tamamen ve ofiyolitik kili kısmen kesen bir hendek kazıldığı tespit edildi. Bu kanalın 0,58 m. yüksekliğindeki doğu duvarından ortaya çıkarılan kısım 2,45 m. uzunluğundadır. Duvarın harçlı moloz taşlar ve kiremit parçalarından inşa edilerek kireçtaşı bloklarla örtüldüğü görülmektedir (Res. 6). 2014 tarihinde kazılan Açma 2'de olduğu gibi kanalın inşaat açmasının dolgusunda pişmiş toprak su boruları içeren daha erken tarihli bir su kanalına ait parçalar, ayrıca kanalın inşa tarihi için *terminus post quem* sağlayan M.S. 1. yy.'ın üçüncü çeyreğinden keramik malzeme ele geçirilmiştir. Bu buluntu geç 2. yy.'a tarihlenen Antoninler Çeşmesi'nden önce burada bir çeşme bulunduğunu doğrulamaktadır.

Açma 4

Agoranın güney kenarının ortasında bulunan Sagalassos kenti tanrıçası tapınağı Thykhaion'un hemen batısı-na 3,00 m. uzunluğunda (K-G), 0,75 m. genişliğinde

In the north-eastern corner of the trench, a deposit was laid out on top of the mother soil consisting of ophiolitic clay (0.65 m. below the level of the slabs). It contained generically Hellenistic ceramics dating to the 2nd-1st centuries B.C. Although this seemingly suggested that the Hellenistic agora was already extending as far south as the Roman one, the absence of a sequence of Hellenistic strata and of intermediate floor levels, as well as the mixed nature of the deposit, pointed to a 1st century B.C. levelling operation comparable to the one established in Trench 2. In the southern and western part of the trench limestone bedrock was encountered.

Along its eastern border, a trench had been carved in the limestone bedrock for the arrangement of the foundation blocks of the shrine (Fig. 7). The fill of this trench contained ceramics dating to the early Roman Imperial period, which provided a *terminus post quem* for the construction of the Tychaion.

These fills and the limestone bedrock were covered with levelling deposits containing three late Hellenistic civic bronze coins – two of Sagalassos and one of Selge – as well as early 1st century A.D. ceramics. It was on top of this substrate that the floor level to the west of the shrine consisting of limestone slabs and beaten earth was laid out.

Trench 5

A final trench was laid out in the north-eastern part of the agora, adjoining the East Portico (Fig. 1). This was done in order to date the construction of the portico, to date the pavement of the square in this area, and to determine the extent of the Hellenistic agora towards the north. The trench had a length of 2.90 m. (N-S) and a width of 1.07 m. (E-W).

At the lowest excavated level 3.50 m. below the surface of the slabs, no mother soil was found. Instead a series of stony deposits (with a combined thickness of 1.20 m.) was partly excavated (Fig. 8). These can

(D-B) dördüncü bir açma kazılmıştır (Res. 1). Bu açmanın amacı Hellenistik agoranın güney uzantısını tespit etmenin yanı sıra bu baldakhen tapınağın inşa tarihini belirlemektir.

Açmanın kuzeydoğu köşesinde (plaka seviyesinin 0,65 m. altında) ofiyolitik kilden oluşan ana toprağın üzerine dolgu döşenmiştir. İçerisinde M.Ö. 2.-1. yy.'a tarihlenen özgün Hellenistik keramikler tespit edilmiştir. Bu buluntular Hellenistik agoranın tıpkı Roma agorası gibi güneye kadar uzandığını düşündürmekle birlikte Hellenistik katman katlaşım ve ara taban döşemelerinin olmaması, ayrıca dolgunun karışık içeriği Açma 2'de saptanan M.Ö. 1. yy.'ın zemin dolgusuna benzer işleme işaret etmektedir. Açmanın güney ve batı kısmında kireçtaşı anakayaya rastlanılmıştır.

Doğu sınırı boyunca tapınağın temel bloklarının düzenlenmesi için kireçtaşı anakayaya bir açma oyulduğu tespit edilmiştir (Res. 7). Bu açmanın dolgusu Erken Roma İmparatorluğu Dönemi'ne tarihlenen, dolayısıyla Tykhaion'un inşa tarihi için *terminus post quem* veren keramikler içermektedir.

Bu dolgular ve kireçtaşı anakayanın üstünü örten zemin dolgusunun içinde, ikisi Sagalassos, biri Selge'den üç adet Geç Hellenistik bronz sikke, ayrıca M.S. 1. yy.'ın başına tarihlenen keramikler ortaya çıkarılmıştır. Tapınağın batısında kireçtaşı plakalar ve sıkıştırılmış topraktan oluşmuş tabanın, bu yatağın üstüne yerleştirildiği saptanmıştır.

Açma 5

Doğu Portiko'nun bitişiğinde agoranın kuzeydoğu tarafında kazılan son bir açmanın (Res. 1) amacı portikonun inşasını, buradaki meydanın döşemesini tarihlemek ve Hellenistik agoranın kuzeye doğru uzantısını belirlemektir. Açmanın uzunluğu (K-G) 2,90 m., genişliği (D-B) de 1,07 m.'dir.

Plaka yüzeyinin 3,50 m. altına inen en derin kazıda herhangi bir ana toprak bulunmuyordu. Bir dizi taşlı dolgu (birleşik kalınlığı 1,20 m.) kısmen kazıldı (Res. 8). Bu taşlı dolgular döşeme yüzeyinin 0,70 m. altında bulunan komşu açmanın içinde işlenmemiş toprak seviyesinin çok aşağısında ortaya çıkarıldığına göre olasılıkla 2014'te Açma 4'te kazılan çukura benzeyen bir (kil?) çukurunun dolgusu olarak tanımlanabilir (2014'teki Açma 3, 10 m. daha batısında yer alır). Bu dolgularda ele geçirilen birkaç keramik malzemeyi M.Ö. geç 3.-erken 2. yy.'a tarihlemek mümkündür.

Bu dolgunun üstüne agoranın ilk taban yatağı işlevi gören ve M.Ö. erken 2. yy.'dan keramikler içeren

Res. 7

Açma 4'te Erken Roma İmparatorluk Dönemi'nden Tykhaion'un batı tarafına kireçtaşı anakayaya oyulan temel açmasının ortofotosu

Fig. 7

Orthophoto of early Roman Imperial-period foundation trench carved in limestone bedrock on western side of Tykhaion in Trench 4

probably be identified as the fill of a (clay?) pit comparable to the one excavated in Trench 4 in 2014, since these stony deposits were found far below the level of the virgin soil in a neighbouring trench (Trench 3 of 2014 situated 10 m. to the west), present at 0.70 m. below the pavement surface. The few sherds retrieved from these deposits could be dated to the late 3rd-early 2nd century B.C.

On top of this fill, levelling deposits (with a total thickness of 0.75 m.) were arranged which served as the substrate for the first floor of the agora and contained pottery originating in the early 2nd century B.C.

Additional levelling layers (with a combined thickness of 0.65 m.), containing 1st century B.C. ceramics, were laid out on top of the original surface, possibly contemporary with the enlargement of the agora as established in Trenches 2 and 3.

It was through these deposits that a north-south oriented trench with a depth of 1.15 m. was cut for the arrangement of the foundation of the East Portico, leaving them only in the south-western part of Trench 5. The lower part of the fill of the construction trench (with a total thickness of 1.20 m.) consisted of large amounts of medium-sized stones. It was on top of these stone deposits that the foundation of the eastern portico, made of mortared rubble stones, was arranged during early

Res. 8 Açma 5'te M.Ö. geç 3.- erken 2. yy. (kil?) çukurun taşlı dolgusu

Fig. 8 Late 3rd-early 2nd century B.C. stony fill of a (clay?) pit in Trench 5

–toplam 0,75 m. kalınlığında– zemin dolguları döşenmiştir. Açma 2 ve 3 ile saptandığı gibi agoranın genişletilmesi işlemiyle eşzamanlı olarak orijinal yüzeye M.Ö. 1. yy.'a tarihlenen keramik malzemeler içeren (birleşik 0,65 m. kalınlığında) başka zemin dolguları da döşendiği tespit edilmiştir.

Bu dolguların içinden, Açma 5'in hemen güneybatısında Doğu Portiko'nun temel düzenlemesi için 1,15 m. derinliğinde kuzey-güney yönelimli bir açma kazıldığı tespit edilmiştir. İnşaat açmasındaki (kalınlığı toplam 1,20 m.) dolgunun alt kısmı çok sayıda orta boy taş içermektedir. Bu taş dolguların üstüne oturtulan harçlı moloz taşlardan oluşan doğudaki portikonun temelinin, burada karşılaşılan keramiklerin de işaret ettiği gibi Erken Roma İmparatorluk Dönemi'nde düzenlendiği saptanmıştır (Res. 9). Kireçtaşı plaka döşemenin yatağı işlevi gören dolgunun üst tarafı çok sayıda ufak kireçtaşı parçacıkları içeren siltli toprak tabakaları içermektedir. Bu dolgulardan elde edilen keramik malzemeler M.S. 1. yy.'ın başına tarihlenebilir.

Doğu Portiko'nun bitişiğinde Açma 5'nin doğu kenarı boyunca kireçtaşı plakalarının söküldüğü saptanmıştır.

Res. 9 Açma 5'te Erken Roma İmparatorluk Dönemi'nde Doğu Portiko'nun temeli

Fig. 9 Early Roman Imperial-period foundation of East Portico in Trench 5

Roman Imperial period as indicated by the associated pottery (Fig. 9).

The upper part of the fill, serving as the substrate of the pavement of limestone slabs, consisted of deposits of silty soil containing many small limestone fragments. The ceramic assemblage retrieved from these deposits could be dated to the beginning of the 1st century A.D.

Along the eastern edge of Trench 5, adjoining the East Portico, the limestone slabs had been removed. This was done for the arrangement of a water channel consisting of terracotta water pipes which was exposed over a length of 2.90 m. It consisted of eight pipes with a length of 0.38 m. and a diameter of 0.12 m., which were joined by lime mortar (Fig. 10). For the construction of the channel a trench had been cut into the substrate of the pavement. The fill of this trench contained ceramics that could be dated to the 6th century A.D.

Conclusions

The results of the 2015 control excavations largely confirmed the conclusions of the 2014 campaign, but also increased our knowledge of the different phases of the agora. The earliest known structural remains in the form of a polygonal wall in Trench 2 could be dated to the second half of the 3rd century B.C., though its function remains unclear. Levelling and filling deposits were arranged around 200 B.C. (as attested in Trenches 2 and 5), and it was on top of this that the first public square of the city was laid out during the early 2nd century B.C.

Based on the absence of Hellenistic strata in the northern (Trench 3) and western part (Trenches 1, 2, 5 of 2014) of the later square, the extent of this Hellenistic agora can now be reconstructed as measuring roughly 25 m.

Bu sökümün amacı, uzunluğunun 2,90 m.'den fazlası ortaya çıkarılan terrakotta su borularından oluşan kanal düzenlemesiydi. Birbirine kireçli harçla bağlanmış uzunluğu 0,38 m., çapı 0,12 m. olan sekiz borudan meydana gelen kanalın inşası için döşemenin yatağına bir açma kazıldığı tespit edilmiştir (Res. 10). Bu açmanın dolgusu M.S. 6. yy.'a tarihlenen keramikler içermektedir.

Sonuçlar

2015 kontrol kazılarının sonuçları büyük ölçüde 2014 çalışma sezonunun sonuçlarını doğrulamakta kalmamış, aynı zamanda agoranın farklı evrelerine ilişkin bilgimizi artırmıştır. Açma 2'de poligonal duvar şeklinde bilinen en erken tarihli yapısal kalıntıların işlevi her ne kadar belirsizliğini sürdürse de M.Ö. 3. yy.'ın ikinci yarısına tarihlenebilir. Zemin ve dolgu tabakaları (Açma 2 ve 5 ile saptandığı üzere) M.Ö. 200 civarında düzenlenmiş, M.Ö. erken 2. yy.'da kentin ilk kamu meydanına döşenmiştir.

Daha sonraki meydanın kuzey (Açma 3) ve batı tarafında (2014'te kazılan Açma 1, 2, 5) Hellenistik katmanların bulunmamasına dayanarak bu Hellenistik agoranın uzantısı artık halihazırda görülen meydandan (37,5x55 m.) daha küçük, kabaca (D-B) 25 m. x (K-G) 35 m. ölçülerinde olduğu söylenebilir. Çarşı diye anılan, doğu tarafından agoraya bitişik binanın inşaatı M.Ö. 2. yy.'ın ilk yarısına tarihlenebilir.

Bu yılki kontrol kazıları güney (Açma 1 ile olasılıkla 4) ve doğudaki (Açma 2, 5) agora seviyesinde yükselmenin, aynı zamanda batıya (2014'de kazılan Açma 1, 2, 5) ve kuzeye (Açma 3) doğru genişlemesinin, daha önceden düşünüldüğü gibi Erken Roma İmparatorluğu'nun başında değil Geç Hellenistik Dönem'in sonunda (M.Ö. 50-25) çoktan gerçekleştiğini ortaya çıkardı. Ayrıca kazılarda önceden stilistik açıdan söylenilen güneybatıdaki onurlandırma sütununun (Açma 2) ile Tykhaion'un (Açma 4) inşa tarihi çağımızın başlangıcı olarak tespit edildi. Kısa bir süre sonra, M.S. 1. yy.'ın ikinci çeyreğinde meydanın portikolarla çevrilip kireçtaşı taban döşemesiyle örtüldüğü görülmektedir.

Son olarak agoranın şimdiki formunu daha ileriki tarih boyunca (M.S. 7. yy.'a dek) koruyup ancak Açma 3'ün (1. yy.'ın ikinci yarısında) ve Açma 5'in (6. yy.'da) de ortaya koyduğu gibi su temini için değişiklikten geçirilmiş olması ilgi çekicidir.

Res. 10
Açma 5'te
M.S. 6. yy.'dan
su kanalının
ortofotosu

Fig. 10
Orthophoto of
6th century A.D.
water channel in
Trench 5

(E-W) by 35 m. (N-S), significantly smaller than the currently visible square (37.5 m. by 55 m.). The construction of the so-called Market Building, adjoining the agora to the east, could be dated to the first half of the 2nd century B.C.

This year's control excavations revealed that the rise in the level of the agora in the south (Trench 1 and possibly 4) and east (Trenches 2, 5), as well as the enlargement of the agora towards the west (Trenches 1, 2, 5 of 2014) and north (Trench 3) occurred already at the end of the late Hellenistic period (50-25 B.C.) rather than at the start of the early Roman Imperial period as previously thought. Furthermore, the excavations also established the construction date of the south-east honorific column (Trench 2) and the Tykhaion (Trench 4) at the beginning of our era, something which had previously been stated on stylistic grounds. Shortly afterwards, during the second quarter of the 1st century A.D., the square became enclosed by porticoes and received its limestone pavement.

Finally, it was interesting to note that the agora retained this form throughout its later history (until the 7th century A.D.), only being modified in function of water supply as attested in Trenches 3 (during the second half of the 1st century) and 5 (during the 6th century).